

VILNIUS UNIVERSITY

Lina Mikalonienė

**MAIN LEGAL FORMS OF COMMERCIAL COOPERATION WITH
PERSONAL CHARACTERISTIC**

Summary of doctoral dissertation

Social sciences, law (01 S)

Vilnius, 2011

Dissertation was prepared on the basis of external doctorship.

Scientific consultant:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, social sciences, law – 01 S).

Dissertation is defended at the Law Science Council of Vilnius University:

Chairman:

Prof. dr. (HP) Vytautas Mizaras (Vilnius University, social sciences, law – 01 S).

Members:

Prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas (Vilnius University, social sciences, law – 01 S);

Doc. dr. Tomas Davulis (Vilnius University, social sciences, law – 01 S);

Doc. dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, social sciences, law – 01 S);

Doc. dr. Egidijus Baranauskas (Mykolas Romeris University, social sciences, law – 01 S).

Opponents:

Prof. dr. Julija Kiršienė (Vytautas Magnus University, social sciences, law – 01 S);

Lekt. dr. Deividas Soloveičikas (Vilnius University, social sciences, law – 01 S).

Dissertation will be defended in the public session of the Law Science Council, 17 February, 2011, 12 a. m., at Vilnius University Law Faculty auditorium 302.

Address: Saulėtekio 9, LT-10222 Vilnius, Lithuania.

The dissertation can be reviewed at the library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Lina Mikaloniė

**ASMENINIO KOMERCINIO BENDRADARBIAVIMO PAGRINDINĖS
TEISINĖS FORMOS**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Disertacija ginama eksternu.

Mokslinis konsultantas:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. (HP) Vytautas Mizaras (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Doc. dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Doc. dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Doc. dr. Egidijus Baranauskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Oponentai:

Prof. dr. Julija Kiršienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Lekt. dr. Deividas Soloveičikas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. vasario 17 d., 12 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto 302 auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius, Lietuva.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

CONTENT

INTRODUCTION	6
PURPOSE, OBJECT AND TASKS OF THE WORK	7
NOVELTY, ACTUALITY AND ORIGINALITY OF THE WORK	11
METHODOLOGY AND SOURCES OF RESEARCH	12
STATEMENTS OF THE DISSERTATION TO BE DEFENDED	13
MAIN CONCLUSIONS AND RESULTS	14
PUBLICATIONS	19
PERSONAL DETAILS	20
ASMENINIO KOMERCINIO BENDRADARBIAVIMO PAGRINDINĖS TEISINĖS FORMOS (REZIUMĖ)	21

INTRODUCTION. During the last years promotion of business is treated as one of the key policy areas. This devotes the European Union and its member States for the active company law reforms, especially in the area of small and medium-sized business sector. Contribution of small and medium-sized business sector in the Lithuanian economy is of great importance as well, where the number of small and medium-sized enterprises' exceeds 99% of the total number of enterprises' and the small and medium-sized enterprises in total earn more than 99% of the entire enterprises' turnover¹.

Small and medium-sized business sector is frequently a place for close and intimate investors' cooperation, which is rather based on personal relationship than on invested capital. This cooperation aspect of personal nature determinates the scope and subject matters of the doctoral dissertation. Commercial cooperation with personal characteristic should be categorized in two levels. *First*, commercial cooperation in a broad sense is treated as a choice among legal forms for business organization, e.g. closely held business organizations. *Second*, limited liability is currently the predominant feature for the investors, therefore in a proper sense choice of the investors for cooperation form is primarily based on the investor's liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts.

Business mobility encourages to evaluate the best and innovative experience of the other jurisdictions in the area of the company law, even though, as a rule, closely held business forms are products of the national state's company law. In the process of scientific researches there is analyzed background, conception and main features of the functional analogous of closely held business forms used in the other jurisdictions. One can benefit from such results in conceptualizing national business forms and evaluating whether the locally available business forms should be further modernized or expanded by introducing new business forms.

This is especially important in Lithuania, where in some countries newly developed hybrid partnership-type business forms have not yet received scholarly attention. Legal evaluation of the hybrid forms may lead to introduction of these forms in Lithuania and therefore might contribute to and improve the legal environment for small and medium-

¹ Statistic Department to Government of the Lithuania Republic. *Enterprises. Main data - 2009*. Vilnius, 2010 [interaktyvus], p. 82-87. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list?id=1573> [žiūrėta 2011-01-02].

sized business sector. Also, in Lithuania until the present time the major attention of the legal doctrine and the legislature was primarily directed at the company law reform. When transforming to the market economy as well as joining the European Union, Lithuania has extensively used the other states and European experience in the area of the company law. However, a formal introduction of the legal provisions of the company law of the other jurisdictions into the national law does not *per se* guarantees the proper interpretation and functioning of these provisions. The systematic analysis of the traditional closely held business forms has not yet been performed in the national legal doctrine. The existing legal doctrine and the court practice in Lithuania do not provide a direct answer as to the relation between the traditional closely held business forms (e.g. partnership *v.* limited liability company) when deciding on the theoretical foundation of the member's liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts as well. This illustrates the need to disclose background, conception and main features of the closely held business forms as well as analyze the member's liability aspects in more detail since the limited liability is also treated as the main feature differentiating partnership and limited liability company.

PURPOSE, OBJECT AND TASKS OF THE WORK. The object of this work is a system analysis of the traditional (partnership, limited liability company) and hybrid closely held business forms as well as examination of the member's liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts. Accordingly, this work does not aim to provide a general, all-inclusive complex analysis of legal business forms which are grounded by *intuitus personae* principle. The object of this work is comprised of the main closely held business forms which have been selected taking into account the prevailing qualification of cooperation as personal on the comparative basis as well as their practical importance in Lithuania. Therefore the following business forms are under consideration: (i) partnership which historically is based on the close and intimate members' cooperation of personal nature (e.g. commercial partnership as a legal form for business organization which has either a status of a separate entity (firm) or is considered as an aggregate of individual partners); (ii) closely held limited liability company (corporation) which because of its few members and their mutual confidence and close cooperation is known in the legal doctrine and the court practice as *quasi-*

partnership; and (iii) hybrid partnership-type limited liability business forms that are based on the corporate form in relation to the third parties (e.g. with the member's full or partial limited liability, status of legal entity, subject to taxation according to the partnership taxation principles) while in the internal structure patterned on the partnership model.

The purpose of this work is to examine the background, conception and main features of the mentioned closely held business forms for the following reasons. Based on the analysis, *first*, it is evaluated whether the currently available traditional closely held business forms (partnership, limited liability company) in Lithuania should be further expanded; *second*, it should be established proper theoretical foundation of the member's liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts, *inter alia*, partners' liability for the partnership debts when the partnership is considered a legal entity and shareholders' liability for the company's debts, as well as possible solutions to the problematic aspects of such member's liability should be offered.

The work is comprised of six separate chapters, the four of which examine the background, conception and main features of the closely held business forms. Correlation between the traditional and hybrid closely held business forms and peculiarities of hybrid business forms are examined at the third and the sixth chapters. The fifth chapter focuses on the aspects of member's liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts at the traditional closely held business forms (partnership, limited liability company). The chapters are as follows:

1. General comments related to commercial cooperation;
2. Traditional closely held business forms (partnership, limited liability company);
3. Hybrid closely held business forms;
4. Particular value of *intuitus personae* and *intuitus pecuniae* principles as well as entity status for closely held business forms;
5. Members' liability for their joint activities (company's) debts at the traditional closely held business forms;
6. Evolution of the business forms – “*One-size-fits-all*” v. multiple choice of business forms?

The value of the system analysis of the closely held business forms is best represented when examining a dogmatic underpinning of par. 4 and 3 Art. 2.50 of the Lithuanian

Civil Code (hereinafter – **the Lithuanian CC**) which ground liability of a partner for partnership debts in a partnership as a legal entity as well as liability of a company's shareholder for the company's debts (which is known by the expression as piecing the corporate veil doctrine) accordingly.

Par. 1 and 2 Art. 2.50 of the Lithuanian CC state the general principles of legal entity being responsible for its own debts and its members' limited liability. The exceptions to the members' limited liability are further regulated by par. 3 and 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC. Par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC establishes subsidiary shareholder's liability for its company's debts on the basis of abuse of legal entity, e.g. stating that member of a legal entity shall be liable for entity's debts if the legal entity can not perform its obligations due to the member's unfair behavior. Par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC regulates members' liability of unlimited liability company stating that member of such company shall be liable for legal entity's debts if due to lack of its assets the legal entity can not perform the obligations. It should be noted that the mentioned paragraphs of this Article grammatically seem to be alike. Therefore, it might be wrongly concluded that liability of partner in a partnership as a legal entity and liability of company's shareholder in corporate veil piercing cases should be based on the same theoretical foundation, e.g. as vicarious (indirect) liability for the another person's (legal entity's) debts. However, the above conclusion does not hold to be true. Secondary partners' liability for partnership debt when partnership has status of legal entity is *ex lege* status-based vicarious liability. While secondary shareholder's liability should be understood as kind of tort liability, which is caused by unfair behavior of the shareholder itself. This conclusion is made taking into account number of reasons (such as interpreting tort and *ex lege* as independent basis for the liability, identifying different rationale of par. 3 and 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC, relying on the comparative results for different business forms member's liability, using concept of abuse of rights, etc.). The primary reason, however, is based on the background, conception and autonomy of the traditional closely held business forms.

First, historically, a choice between partnership and public limited liability company was understood as a choice between active and passive (e.g. limited liability) investments. According to the civil law principle establishing relation between power and liability (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*) active status of partners both

guarantees the right to carry business and manage the partnership and qualifies them as businessmen (entrepreneurs) therefore exposing all business risks and imposing status-based unlimited liability for the partnership debts. Contractual nature of partnership which is treated as an aggregate of individual partners results in partners as joint debtors and their vicarious liability. When joint activity was personified to a legal entity partners still retained their status as entrepreneurs and therefore as co-obligators for the partnership debts.

While situation is different as regards to the evolution of limited liability company. Such business form was introduced to fill the gap between a partnership with active partners possessing unlimited liability and a public limited liability company with the diversified and passive investors risking in the amount their capital contributions. Historically, status of legal entity resulted in a legal separation of public limited liability company and its shareholders, gradually introducing shareholder's limited liability as well. Limited liability company was developed on the rationale of public corporate form in relation to the third parties while structuring internal matters in a way which tolerates certain active role of its shareholders. Therefore, shareholder's status, his active role or powers to participate control *per se* do not lead loosing shareholder's privilege of the limited liability. Shareholder's liability for its company's debts is caused by shareholder's own unfair behavior resulting in a damage for the company's creditors. This confirms that shareholder's liability for the company's debts should not be governed by the same principles as applicable for partners, *inter alia*, shall not be status-based and treated as vicarious liability.

Second, partnership and limited liability company as business forms are independent, autonomous, therefore resulting in a different dogmatic underpinning for unlimited liability of a partner for partnership debts when partnership is a legal entity and liability of a company's shareholder in the corporate veil piercing cases accordingly. The corporate veil is usually pierced in closed companies of a personal nature. Nevertheless, implementation of *intuitus personae* principle to limited liability company has not caused loosing its independence as a legal form and modification of the main principles related to its members' limited liability. Close personal shareholders' relations *inter se* do not also automatically mean a new role of the shareholder against third parties. Personal nature of closely held limited liability company does not *per se*

transform members' liability rules to the partner-type liability. Therefore shareholder's liability for its company's debts should be governed by the different rules, e.g. liability should be considered to be caused by shareholder's own behavior and based on the activity-resulted damage.

NOVELTY, ACTUALITY AND ORIGINALITY OF THE WORK. System analysis of the closely held business forms (e.g. partnership, limited liability company, hybrid partnership type business forms) and research results on commercial partnership² determines novelty and originality of this work in Lithuania.

It should be noted that certain corporate law aspects have been addressed in the previous works of the Lithuanian legal doctrine that are relevant for this work. From such works the 2006 doctoral dissertation of Agnė Tikniūtė "The problem of legal entity's limited liability: legal aspects" as well as 2008 doctoral dissertation of Vitalijus Papijanc "Liability of parent company against the creditors of subsidiary" deserves special attention. These dissertations *inter alia* examined certain piercing corporate veil aspects.

The scientific novelty of the current work, as compared to the mentioned doctoral dissertations, is based on the following three major differences. *First*, shareholder's liability in the corporate veil piercing cases according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC has not been analyzed in detail on of theory on abuse of rights in the mentioned doctoral dissertations. *Per contra*, in V. Papijanc's doctoral dissertation secondary shareholder's liability is based on different theoretical foundation. *Second*, due to the different research approach, the current work focuses on subject matters that have not been analyzed in the mentioned doctoral dissertations. The current work identifies criteria for a person subject to a secondary liability according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC, conditions for shareholder's tort liability, legal consequences in case of collective and individual abuse of corporate form, examines relation between abuse of rights as special delict and other tort-based liability, e.g. as basis for the shareholder's liability in the corporate veil piecing cases and as an independent legal ground for shareholder's liability respectively, analysis relation between abuse of rights

² Apart of the few publications, in essence there were no researches on commercial partnership in the national legal doctrine.

and other ways of creditor protection as well as identifies peculiarities of closely held limited liability company. *Third*, there are certain different conclusions on the same issues. In A. Tikniūtė' doctoral dissertation the shareholder's liability for its company's debts is considered to be treated as internal, e.g. liability to the company rather than its creditors. Whereas in the case of collective abuse of corporate form the current work supports shareholder's liability for its company's debts as external, however, to be implemented during the company's bankruptcy. It should be noted that V. Papijanc in his doctoral dissertation refers to the subsidiary shareholder's liability when company is insolvent, but not necessarily bankrupt.

This work is new and original also in respect of the foreign legal literature because of the following reasons. Due to the practical importance of limited liability, limited liability companies are comprehensively examined in the foreign doctrine. Since closely held business forms are mainly the products of the national state's company law, the company law in a relevant state has its own specific features. When interpreting rationale and concept of the business forms as well as the principles of members' liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts in the Lithuanian law the emphasis was made on peculiarities of the national legal system, also taking into account their conceptual differences as compared to the Lithuanian law.

This work has also practical importance. Effective implementation of the business forms can be expected only following a proper understanding of their concept and the main features. The conclusions of this work are not limited to the evaluation on the issue whether the currently available traditional business forms (partnership, limited liability company) should be further expanded introducing the newly developed hybrid partnership-type business forms in the Lithuanian legal landscape. Also, there are presented conclusions on the interpretation and application of the legal regulations for the partners' and shareholders' liability-related aspects.

METHODOLOGY AND SOURCES OF RESEARCH. This work is based on the national laws of relevant states, *inter alia*, Lithuania, and the European Union legislation as well as the legal doctrine and *travaux préparatoires*; special attention is devoted to the court practice. The sources of research used in this work can be divided into the following two groups: (i) sources of research according to the subject matter in a broad

sense (e.g. related to the business forms - partnership, limited liability company and hybrid partnership-type business forms); and (ii) sources of research in a proper sense (e.g. related to the members' liability aspects, such as on the legal concept on abuse of rights and transfer of contract).

The object of the current work was examined through the use of teleological, comparative, systematic, historical and other methods.

Teleological method was one of the most significant for in this work. The member's liability as the fundamental aspect differentiating partnership and limited liability company is described in view of the rationale and aims for the closely held business forms, as initially identified in the first four chapters of the work. Comparative method was also very important for this work, using the comparative results on the subject matters from the European Union and relevant states (mainly from England, United States of America, France and Germany). By systematic method there were evaluated inter-relation among the selected closely held business forms, also, the problematic aspects were interpreted in view of the systematic relations of the national legal regulations. Historical method was used to analyze the historical concept of the closely held business forms which helped to formulate their main features in the current Lithuania company and partnership law.

STATEMENTS OF THE DOCTORAL DISSERTATION TO BE DEFENDED:

1. Hybrid partnership-type business forms that unify the main features of both the corporate form and the partnership do not reveal legal solutions unique for such legal forms for business organization exclusively.
2. The background, conception and autonomy of the traditional closely held business forms (partnership, limited liability company) suppose that members' liability towards third parties for their joint activities' (company's) debts with respect to partnership and limited liability company respectively should be grounded by the different theoretical foundation:

2.1 In Lithuania, the same principles of partners' liability for partnership debts should apply in respect of the both commercial partnership forms (e.g. partnership as a legal form for business organization which has either a status of a separate entity or is considered as an aggregate of individual partners). This statement follows from the fact

that the both commercial partnership forms are governed by similar fundamental principles and that in both cases the partner's status is obtained on the same legal grounds, e.g. becoming a party to the partnership agreement. However, status of a legal entity modifies certain aspects of partners' liability for partnership debts.

2.2 Limited partnership as intermediary legal form for business organization between partnership and limited liability company leads to a dual nature of limited partner's liability. According to the dogmatic underpinning of the limited partnership and limited partner in Lithuania, liability of limited partner should be the same as liability of general partner (e.g. based on par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC) when status of limited partner may be functionally equalized to the general partner's. Limited partner's liability based on par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC should be considered as complementary in the situations when limited partner causes damage to the limited partnership creditors unfairly using the limited partnership form and status of limited partner is not *de facto* the same as general partner's.

2.3 Secondary partners' liability for the partnership debts when partnership as a legal entity according to par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC and secondary shareholder's liability for the company's debts according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC should be understood as different kind liability which arises on the different basis and is subject to the different implementation conditions.

MAIN CONCLUSIONS AND RESULTS

1. Hybrid partnership-type business forms that unify the main features of both corporate form and partnership do not reveal legal solutions unique for such legal forms for business organization exclusively, therefore introduction of these forms in Lithuania would be redundant. Similar legal results that are reached by introducing hybrid partnership-type business forms could be achieved on the basis of the currently available traditional business forms (e.g. partnership, limited liability company; such as via conclusion of contracts between cooperating members), and (or) modernizing the legislation of the traditional legal business forms. Also, hybrid partnership-type business forms do not have any obvious objective rationale and these legal forms do not guarantee legal certainty to the basic principles governing their activities.

2. *In solidum* partners' liability for commercial partnership debts when the partnership does not establish a legal entity is an *ex lege* obligation of principal joint debtors. Whereas liability of partners as joint debtors in view of a partnership as a legal entity is secondary and always pecuniary in nature. In this case partnership as a legal entity itself is the principal debtor and deficiency of the partnership assets is a precondition for the secondary partners' liability (par. 8 Art. 7 of the Law on Partnerships, par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC). The condition for partners' liability should not be, however, interpreted according to the Law on Enterprises' Bankruptcy as insolvency of the partnership as a legal entity applying the criteria of the law or its bankruptcy proceedings. Also, neither mandatory application to the court for the judgment against the partner nor exhausting the partnership assets before demanding the partners' liability should be treated as a necessary condition for secondary partners' liability for the partnership debts. In case of dispute, deficiency of the partnership assets may be evidenced during the same court proceedings when applying for the judgment of the partnership debt.

3. Par. 3 Art. 6.975 of the Lithuanian CC should be interpreted in a way that liability of the new partner for the continuing commercial partnership debts joining it on contractual basis should include all partnership obligations, *inter alia*, incurred before status of the partner was obtained. Former partner who dissociates without resulting in winding up the commercial partnership is liable for the debts incurred before dissociation (Art. 6.981 of the Lithuanian CC). Therefore, all partners (including both new partner and former partner) are liable for such obligations *in solidum*. The same rules apply with respect to liability of new and former partners of commercial partnership as a legal entity (par. 8 Art. 7 of the Law on Partnerships, par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC). Liability of new or former partners shall be the same regardless the contractual manner of joining or dissociating the partnership (e.g. whether the partner's status is acquired by transferring rights and obligations to the partnership agreement or, alternatively, joining the partnership by accession; whether the partnership is terminated at the mutual partners' agreement or, alternatively, at the own dissociating partner's or other partners' will).

4. Secondary liability of limited partner for debts of the limited partnership as a legal entity should occur if the following is complied with: (i) there are civil liability

conditions as determined in par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC; and (ii) general partners have not satisfied partnership obligations. Therefore, according to the current legal regulations in any case limited partner is liable for the limited partnership debts solely on the basis of par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC (e.g. following the rules governing shareholder's liability in the corporate veil piercing cases). This liability base does not comply with the dogmatic underpinning of the limited partnership and status of limited partner in Lithuania, according to which liability of limited partner should be the same as liability of general partner (e.g. based on par. 4 Art. 2.50 of the Lithuanian CC, par. 8 Art. 7 and par. 5 Art. 8 of the Law on Partnerships) if the status of limited partner can be functionally equalized to the general partner's. Following the mentioned concept, limited partner's liability based on par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC should be considered only as complementary and occur in the situations when limited partner causes damage to the limited partnership creditors unfairly using the limited partnership form and status of limited partner is not *de facto* the same as general partner's.

5. According to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC secondary shareholder's liability for the company's debts should be understood as a tort liability which is caused by unfair behavior of the shareholder itself rather than an *ex lege* vicarious liability for the other person's (company's) debts. Secondary shareholder's liability in piercing the corporate veil cases is based on the theory on abuse of rights and therefore the shareholder's liability for the company's debts is a kind of tort liability with the following peculiarities:

5.1 (i) Subjective unfairness of the shareholder is a necessary condition for the application of par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC; (ii) improper implementation of the shareholder's rights and therefore unlawful behavior is determined by his behavior characteristic related to rationale of the content of the rights, manner or measures of the implementation of the rights (e.g. unfairness). Unfairness plays a double role and should be understood not only as an element of the tort's subjective side (fault), but also as a tort's objective element (unlawful act); (iii) in case of collective abuse of the corporate form, secondary shareholder's liability for the company's debts should occur at the company's bankruptcy proceedings when damage to the company's creditors is to be covered by payment of funds to the bankrupt company being used for settlement with all its creditors on *pari passu* basis. This conclusion is opposed to the currently prevailing

Lithuanian court practice as shareholder may become liable after the bankrupt company's liquidation on the basis of individual claim of particular creditor.

5.2 Only a person complying the following two (both) conditions may become liable according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC: (i) shareholder which has decisive power to influence decision making at the shareholders' meeting; and (ii) shareholder which can not be considered merely as a passive investor. When few shareholders damage interests of the company's creditors jointly together possessing decisive power these shareholders shall be liable for the company's debts as joint debtors if other mandatory conditions for civil liability according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC are in place.

5.3 The corporate veil piercing on basis of abuse of rights should be the rest-category for shareholder's liability, as opposed to the currently prevailing Lithuanian court practice. However, liability for abuse of legal entity, as an independent legal ground for shareholder's liability, absorbs tort based liability as well as other remedies for the creditor protection, if, due to the overall intensive shareholder's influence over the company and (or) number of transactions or torts, it would be hardly possible or unreasonable to identify and quantify them each separately for application of particular remedies.

PROPOSALS TO AMEND AND SUPPLEMENT LEGISLATION

The following amendments and supplements shall be made in respect to the following aspects related to partners' liability for partnership debts:

1. Person *de facto* obtaining a status of general partner of the partnership as a legal entity can not be re-qualified to general partner and therefore be fully and unlimited liable towards third parties according to par. 3 Art. 2.50 of the Lithuanian CC due to the mandatory notary form requirements applicable to the partnership agreement. The notary form requirement should be cancelled accordingly (amendment of par. 1 of Art. of the Law on Partnerships). Par. 4 Art. 6.969 of the Lithuanian CC should be also amended canceling the legal consequences to invalidate the partnership agreement in case it is not made in a written form.
2. For the purpose to continue business of partnership which has no status of legal entity and balance interests of both the partnership creditors and personal partner's

creditors, it should be established that personal partner's creditors should have a right to demand separation of the partner's share from the partnership assets only if other (personal) partner's assets are insufficient (amendment of Art. 6.977 of the Lithuanian CC). The Law on Partnerships should be amended in that respect accordingly as well.

3. There is established a maximum term for duration of unlimited liability of members of legal entities with unlimited liability in some cases, e.g. upon reorganization of legal entity with unlimited liability to limited liability entity according to par. 2 Art. 2.98 of the Lithuanian CC as well as upon transformation to limited liability entity according par. 2 Art. 2.104 of the Lithuanian CC. Whereas there is no any obvious objective rationale to ground the absence of the maximum term for partners of partnership as a legal entity when partnership is liquidated. Three-year maximum term should be established in the latter case (amendment of par. 5 Art. 8 of the Law on Partnerships).

PUBLICATIONS

1. MIKALONIENĖ, Lina. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė. Mokslo darbai*, 2010, Nr. 75, p. 81-92.
2. MIKALONIENĖ, Lina. Subsidiari akcininko atsakomybė . *Teisė. Mokslo darbai*, 2010, Nr. 76, 176-189.

PERSONAL DETAILS

In 1994 Lina Mikalonienė graduated Vilnius University Law Faculty and obtained the master of law degree.

Since the year 2005 Lina Mikalonienė has been a lecturer at Vilnius University Law Faculty, Department of Private Law (conducting seminars on Contact Law and Law of Obligations).

Since the year 1994 Lina Mikalonienė has been a practicing lawyer. She worked with few big five international audit companies in Vilnius (Arthur Andersen, Ernst & Young) until 2001. In 1999 she was admitted to the Bar and in the period of 2001-2008 practiced law as advocate, *inter alia*, at the Professional Law Partnership Jurevičius, Bartkus & Partners in Vilnius. Lina Mikalonienė mainly specialized in the areas of Company Law and Contract Law.

Lina Mikalonienė has researched with respect to her doctoral dissertation as the Research Fellow at the Swiss Institute of Comparative Law in Lausanne during the year 2008 (September-October) as well as the Research Visiting Fellow at the Max Planck Institute for Comparative and International Private Law in Hamburg during 2009 (January-March) accordingly.

ASMENINIO KOMERCINIO BENDRADARBIAVIMO PAGRINDINĖS TEISINĖS FORMOS (REZIUOMĖ)

Darbo aktualumas. XX-XXI a. pasižymi ypatingu verslumo skatinimu, o tuo pačiu ir intensyviomis įmonių teisės reformomis, kurios ypatingai susijusios su smulkiuoju ir vidutiniu verslu, reikšmingai įtakojančiu šiandieninį ekonominį augimą ir dėl savo vaidmens sulaukusio išskirtinio dėmesio Europos Sąjungos institucijose bei atskirose Europos Sąjungos valstybėse³. Smulkaus ir vidutinio verslo indėlis taip pat svarus Lietuvos ekonomikoje, kadangi mažos ir vidutinės įmonės sudaro daugiau kaip 99 proc. visų įmonių teisinių formų ir uždirba virš 99 proc. visų įmonių pajamų⁴.

Būtent smulkiame ir vidutiniame versle dažniausiai sutinkamas glaudus investuotojų bendradarbiavimas, kuomet verslas grindžiamas ne tiek kapitalu, kiek dalyvių tarpusavio santykiais, paremtais pasitikėjimu ir asmeniniais ryšiais. Šis - asmeninio pobūdžio - aspektas lemia darbe tiriamų klausimų aktualumą ir problemišumą, jų apimtį. Teisiniu požiūriu asmeninio pobūdžio bendradarbiavimas tarp investuotojų atskleidžiamas per du lygmenis. Pirmiausia, komercinis bendradarbiavimas suprantamas plačiąja prasme kaip pasirinkimas tarp tam tikrų teisinių veiklos formų - uždaro tipo verslo organizavimo formų, kurių pagalba realizuojama verslo laisvė. Kita vertus, siaurąja prasme dalyvių apsisprendimą dėl bendradarbiavimo lemia ne tiek pati verslo organizavimo forma kaip tokia, kiek šį pasirinkimą apsprendžia dalyvių atsakomybė prieš trečiuosius asmenis. Todėl asmeninis dalyvių bendradarbiavimas versle kartu yra neatskiriamas nuo atitinkamų verslo organizavimo formų dalyvių atsakomybės prieš trečiuosius asmenis.

Nors uždaro tipo verslo organizavimo formos dažniausiai siejamas su nacionaline įmonių teise, verslo mobilumas skatina įvertinti geriausią ir pažangiausią kitų jurisdikcijų patirtį įmonių teisės srityje. Moksliniai tyrimai neatskiriama nuo paskirose jurisdikcijose įtvirtintų funkciškai analogiškų uždaro tipo verslo organizavimo formų

³ 2005-11-10 Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui įgyvendinant bendrijos Lisabonos programą: augimą ir užimtumą skatinanti šiuolaikiška MVĮ politika (COM (2005) 0551 final); Europos Sąjungoje mažų ir vidutinių įmonių yra apie 23 mln. (t.y. 99 proc. visų įmonių), jose sukuriama apie 75 mln. darbo vietų, t.y. apie 70 proc. visų darbo vietų.

⁴ Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys - 2009*. Vilnius, 2010 [interaktyvus], p. 82-87. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1573> [žiūrėta 2011-01-02].

sampratos įvertinimo, kuris padeda tinkamai suvokti nacionalines komercinio bendradarbiavimo alternatyvas, o taip pat nuspręsti dėl naujų verslo organizavimo formų poreikio ar esamų modernizavimo.

Tai ypatingai svarbu Lietuvoje, kurioje XX-XXI a. evoliucionavusių hibridinių uždaro tipo teisinių veiklos formų kol kas nėra. Lietuvoje šios formos nėra sulaukę mokslininkų dėmesio. Teisiniu požiūriu svarbu įvertinti šias naujas teisines formas, nes jų įtvirtinimas Lietuvoje šalia jau esamų klasikinių uždaro tipo verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) alternatyvų galėtų prisidėti prie teisinės aplinkos smulkiam ir vidutiniam verslui tobulinimo ir gerinimo. Kita vertus, Lietuvoje ilgą laiką mokslininkų ir teisėkūros dėmesys buvo sutelktas į įmonių teisės reformą. Pereinant prie rinkos ekonomikos, o vėliau siekiant įstoti į Europos Sąjungą, buvo pasinaudota užsienio valstybių bei euro-regionine patirtimi įmonių teisės srityje. Tačiau įmonių teisės normų perkėlimas į Lietuvos teisę savaime neužtikrina tinkamo jų turinio, tikslų ir paskirties bei santykio su kitais nacionalinės teisės institutais aiškinimo ir taikymo. Nacionalinėje teisės doktrinoje vis dar nėra atliktos sisteminės klasikinių uždaro tipo verslo organizavimo formų sampratos ir svarbiausių požymių analizės. Lietuvoje pastarųjų metų teisės doktrina ir teismų praktika taip pat nepateikia aiškaus įvertinimo dėl klasikinių uždaro tipo verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) tarpusavio santykio nagrinėjant jas skiriančią esminį požymį - dalyvių atsakomybę, taigi, ir dėl Civilinio kodekso⁵ (toliau – CK) 2.50 str. 3 ir 4 dalių aiškinimo bei taikymo.

Darbo tikslas, objektas ir struktūra. Šio darbo tyrimo objektas yra sisteminė klasikinių (partnerystės, bendrovės) ir hibridinių asmeninių uždaro tipo verslo organizavimo formų ir jų pagrindinio požymio – dalyvių atsakomybės tretiesiems asmenims analizė. Atliekamu tyrimu nesiekama kompleksinės visų galimų verslo organizavimo formų, kuriose sutinkamas investuotojų (dalyvių) glaudus bendradarbiavimas, paremtas asmeniniais ryšiais, analizės. Darbo objektas yra atskirų pagrindinių komercinio bendradarbiavimo formų, kurios buvo pasirinktos atsižvelgus į jų praktinį aktualumą Lietuvoje bei vyraujančią tokių formų kvalifikavimo asmeninėmis pagal lyginamąją teisėtyrą, tyrimas. Todėl darbe nagrinėjamos: (i) partnerystė, kuri tradiciškai

⁵ 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262).

neatskirama nuo glaudaus ir artimo partnerių tarpusavio bendradarbiavimo. Kadangi doktrinoje partnerystės sąvoka apima dvi teisinės formas (t.y. partnerystę, kurios pagrindu steigiamas ir veikia teisinį subjektiškumą turintis subjektas (pagal sampratą Lietuvoje, ūkinės bendrijos atitinkmuo), o taip pat partnerystę, kai partneriai pagal jungtinės veiklos sutartį veikia nesteigdami atskiro subjekto, išimtinai sutartiniu pagrindu (pagal sampratą Lietuvoje – jungtinės veiklos sutartis pagal CK 6.969 – 6.981 str.), partnerystė analizuojama šių dviejų verslo organizavimo formų prasme; (ii) uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės, kurios teisės doktrinoje dėl nedidelio akcininkų skaičiaus, akcininkų tarpusavio santykių, paremtų asmeniniu pobūdžiu, vadinamos partnerystės tipo bendrovėmis (pagal sampratą Lietuvoje, uždarosios akcinės bendrovės atitinkmuo); ir (iii) hibridinės prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės, kurios išorinėmis savybėmis paprastai artimos bendrovei, o *inter se* santykiuose – partnerystei (ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų naujadarai, teisinių veiklos formų deriniai).

Disertacijoje nagrinėjama klasikinių (partnerystės, bendrovės) ir hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata ir pagrindiniai požymiai siekiant dviejų tikslų. *Pirma*, išanalizavus šias teisines formas minėtais aspektais, siekiama įvertinti ribotos atsakomybės mišrios prigimties naujadarų įtvirtinimą Lietuvoje smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu. *Antra*, remiantis klasikinių verslo organizavimo formų priežastimis, tikslais ir paskirtimi, su kuriais siejama jų teisinė kilmė, samprata bei esminiai požymiai, disertacijoje taip pat siekiama nustatyti teisės normų, reglamentuojančių tokių formų dalyvių atsakomybę Lietuvoje, aiškinimo ir taikymo probleminius aspektus bei pasiūlyti galimos problematikos sprendimo būdus.

Šio darbo turinį sudaro šeši skyriai, iš kurių pirmuosiuose keturiuose nagrinėjama uždaro tipo komercinio bendradarbiavimo formų teisinė kilmė, samprata ir pagrindiniai požymiai. Trečiame ir šeštame skyriuose įvertinamas klasikinių ir hibridinių verslo organizavimo formų tarpusavio santykis, hibridinių verslo organizavimo formų ypatumai. Penktajame skyriuje analizuojamas klasikinės verslo organizavimo formas (partnerystę, bendrovę) skiriantis esminis požymis - dalyvių atsakomybė kiekvienoje iš šių formų:

7. Bendrosios pastabos dėl komercinio bendradarbiavimo;
8. Klasikinės komercinio bendradarbiavimo formos (partnerystė, bendrovė);

9. Hibridinės uždaro tipo verslo organizavimo formos;
10. *Intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principų bei juridinio asmens statuso reikšmė uždaro tipo verslo organizavimo formoms;
11. Dalyvių atsakomybė pagal bendras (įmonės) prievolės klasikinėse verslo organizavimo formose;
12. Verslo organizavimo formų evoliucija – naujų formų profiliavimas ar esamų modernizavimas?

Pažymėtina, jog sisteminis komercinio bendradarbiavimo formų pagrindinių požymių ištyrimas sudaro prielaidas palyginti klasikines verslo organizavimo formas su hibridinių teisinių formų naujadarais. Kita vertus, tiriant klasikines verslo organizavimo formas (partnerystę, bendrovę) skiriantį esminį požymį - dalyvių atsakomybę, kuris taip pat turi didelę praktinę reikšmę pasirenkant komercinio bendradarbiavimo formą, sisteminė šių formų tyrimo būtinybė geriausiai atsiskleidžia per CK 2.50 straipsnio analizę, spendžiant dėl papildomos tikrųjų narių ir akcininkų turtinės prievolės koncepcinio pagrindimo.

CK 2.50 str. 1 ir 2 dalys įtvirtina juridinio asmens atskirumo, savarankiškai atsakant už savo prievolės, ir dalyvių ribotos atsakomybės principus. Įstatyminių pagrindų dalyvių ribotos atsakomybės principo išimtis įtvirtintos CK 2.50 str. 3 ir 4 dalyse, šią dalyvių turtinę prievolę nustato kaip papildomą⁶. Gramatiniu požiūriu CK 2.50 str. 1 ir 2 dalys, įtvirtinančios bendrąją juridinių asmenų atsakomybės pagal savo prievolės taisyklę, CK 2.50 str. 3 dalis – bet kokios rūšies juridinių asmenų dalyvių ribotos atsakomybės išimtį, ir CK 2.50 str. 4 dalis, nustatanti neribotos atsakomybės privataus juridinio asmens, *inter alia*, ūkinės bendrijos tikrųjų narių, dalyvių atsakomybę, yra labai panašios. Todėl būtų galima manyti, kad tiek uždarosios akcinės bendrovės akcininko, tiek ir ūkinės bendrijos tikrojo nario papildoma turtinė prievolė

⁶CK 2.50 str. 1 d.: Juridinis asmuo atsako *pagal* savo prievolės jam nuosavybės ar patikėjimo teise priklausančiu turto. CK 2.50 str. 2 d.: Juridinis asmuo neatsako *pagal* juridinio asmens dalyvio prievolės, o pastarasis neatsako *pagal* juridinio asmens prievolės, išskyrus įstatyimuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytus atvejus. CK 2.50 str. 3 d.: Kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesažiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako *pagal* juridinio asmens prievolę savo turto subsidiariai. CK 2.50 str. 4 d.: Jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens turto, už jo prievolės atsako juridinio asmens dalyvis. 2003-11-06 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2003, Nr. 112-4990) 7 str. 8 d str.: Kai prievolėms užtikrinti neužtenka bendrijos turto, bendrijos tikrieji nariai *pagal* bendrijos prievolės atsako solidariai visu savo turto (pažymėta autorės) (toliau – ŪBĮ). 2000-07-13 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2000, Nr. 64-1914) nustato, kad bendrovė yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, bendrovės akcininkai neturi kitų turtinių įsipareigojimų bendrovei, išskyrus įsipareigojimą nustatyta tvarka apmokėti visas pasirašytas akcijas emisijos kaina (2 str. 2 d., 14 str. 2 d.).

turėtų būti aiškinama vienodai, t.y. kaip netiesioginė dalyvio atsakomybė pagal kito asmens - juridinio asmens prievolės. Tačiau, darbo autorės nuomone, uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų ir ūkinės bendrijos tikrųjų narių papildoma atsakomybė atitinkamai pagal CK 2.50 str. 3 ir 4 dalis turėtų būti grindžiama skirtinga koncepcija, *inter alia*, skirtingais šios prievolės atsiradimo pagrindais bei taikymo sąlygomis. Tikrojo nario atsakomybė pagal ūkinės bendrijos prievolės yra dalyvio statuso sąlygojama *ex lege* turtinė prievolė pagal kito asmens (ūkinės bendrijos) prievolės. Subsidiari akcininko turtinė prievolė turėtų būti grindžiama kitu prievolės atsiradimo pagrindu - civiline deliktine atsakomybe, kuomet akcininko atsakomybė yra tiesioginė, sąlygojama paties akcininko elgesio. Tokia išvada daroma dėl eilės priežasčių (aiškinant delikto ir *ex lege* kaip savarankiškų prievolės atsiradimo pagrindų sampratą ir tarpusavio santykių, skirtingą CK 2.50 str. 3 ir 4 dalių prasmę, remiantis lyginamąja teisėtyra, piktnaudžiavimo teise teisinės kategorijos kvalifikacija ir kt.), bet, pirmiausia, įvertinant konkrečios verslo organizavimo formos teisinę kilmę, sampratą ir jų savarankiškumą.

Pirma, istoriškai, pasirinkimas tarp partnerystės ir atviro tipo bendrovės buvo suvokiamas kaip apsisprendimas dėl aktyvių ir pasyvių (ribotos atsakomybės) investicijų. Todėl pagal civilinės teisės principą, įtvirtinantį galių ir atsakomybės santykį (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*), aktyvus partnerių vaidmuo ne tik garantuoja teisę betarpiškai dalyvauti versle ir tiesiogiai valdyti partnerystę, bet ir įtvirtina teisinį režimą, pagal kurį partnerio kaip verslininko statusas *per se* lemia partnerio atsakomybę pagal bendras prievolės. Partnerystės teisinis subjektiškumas, kuomet partnerystės, kaip išimtinai sutartinio darinio, prievolių subjektais laikomi patys dalyviai, o taip pat kiekvieno partnerio teisė ir pareiga kontroliuoti kitus partnerius sąlygojo netiesioginį partnerio atsakomybės pobūdį. Partnerystę personifikavus į juridinį asmenį, dalyviai išlaikė verslininkų, o tuo pačiu ir bendraskolių pagal bendrijos prievolės statusą.

Kitokia situacija susiklostė dėl uždaro tipo bendrovės. Šios bendrovės evoliucionavo, siekiant užpildyti spragą tarp partnerystės, pasižyminčiomis aktyviais ir dėl savo statuso neribotai pagal partnerystės prievolės atsakančiais partneriais, ir atviro tipo bendrovės su pasyviais ir diversifikuotais akcininkais, turinčiais ribotos atsakomybės apsaugą. Istorikškai, juridinio asmens statuso suteikimas atviro tipo bendrovėms reiškė akcininkų ir bendrovės kaip savarankiškų subjektų atskirumą ir autonomiškumą, o palaiapsnui – ir akcininkų ribotą atsakomybę. Išoriniu požiūriu uždaro

tipo bendrovė buvo modeliuojama atviro tipo bendrovės kaip juridinio asmens pagrindu, tačiau šios įmonės vidiniai santykiai buvo struktūrizuojami taip, kad tam tikra apimtimi būtų toleruojamas akcininkų aktyvumas. Todėl uždaro tipo bendrovės dalyviai išimtinai tik dėl savo kaip dalyvio statuso, akcininko teisių suteikiamų galių (lemiamos įtakos) ar aktyvaus vaidmens *per se* ribotos atsakomybės privilegijos nepraranda. Atsakomybė akcininkui kyla tik tada, jeigu dėl akcininko nesąžiningo elgesio turinių nuostolių patiria bendrovės kreditoriai. Akcininko atsakomybę lemia jo paties elgesio rezultatai. Akcininko atsakomybę sąlygoja kitokios teisinės aplinkybės, todėl akcininko atsakomybė neturėtų remtis partnerių atsakomybės principais, *inter alia*, galių arba *ex contractu* bendros pareigos *per se* sąlygojama netiesiogine atsakomybe už kito asmens veiksmus.

Antra, nevienodą akcininkų ir tikrųjų narių papildomos turtinės prievolės teisinį pobūdį ir atsakomybės taikymo sąlygas taip pat suponuoja partnerystės ir bendrovės teisinių formų savarankiškumas. Akcininko ribotos atsakomybės išimtis dažniausiai taikoma uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse, pasižyminčiose asmeniniu pobūdžiu. Tačiau, tam tikrų požymių, išimtinai būdingų partnerystei, o būtent *intuitus personae* principo, adaptavimas bendrovėje nepakeitė šių teisinių formų savarankiškumo, o tuo pačiu ir jų pagrindinio požymio – dalyvių atsakomybės. Todėl asmeninis uždarytų akcinių bendrovių pobūdis *per se* nesuponuoja tokios bendrovės akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievolės. Glaudūs asmeniniai santykiai tarp akcininkų įtakoja jų vidinius teisinius santykius, tačiau išoriniuose santykiuose savaime nereiškia akcininkų kaip verslininko statuso trečiųjų asmenų atžvilgiu. Akcininko atsakomybę lemia ne dalyvio statusas, bet paties akcininko elgesys ir tokio elgesio padariniai.

Darbo mokslinis naujumas. Šio darbo naujumą ir originalumą Lietuvoje lemia, visų pirma, analizės rezultatai, gauti sistemiškai įvertinus uždaro tipo verslo organizavimo formas – partnerystę, bendrovę ir hibridines ribotos atsakomybės įmones. *Antra*, šio darbo mokslinis naujumas taip pat pasireiškia šiais aspektais: (i) mokslinio tyrimo rezultatais, gautais nagrinėjant komercinės partnerystės klausimus, kuriais nacionalinės doktrinos mastu nėra paskelbta mokslo darbų, o taip pat (ii) mokslinio tyrimo rezultatais, kurie grindžiami skirtinga koncepcine pozicija dėl subsidiarios akcininko atsakomybės

pagal CK 2.50 str. 3 dalį, lyginant su kitais nacionaliniu mastu šiuo aspektu atliktais moksliniais tyrimais.

Nors nacionalinėje doktrinoje atskiri bendrovių teisės klausimai buvo nagrinėti, tačiau pasirinkta tyrimo kryptis, objektas, tikslai bei tyrimo rezultatų panaudojimas lemia šio darbo naujumą ir originalumą. Atskirai reiktų paminėti 2006 m. A.Tikniūtės daktaro disertaciją tema „Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai“, kurioje nagrinėjamos juridinių asmenų kilmės teorijos, ribotos atsakomybės institutas, įvairių formų korporatyvinių juridinių asmenų kreditorių teisių apsaugos priemonės, *inter alia*, dalyvių ribotos atsakomybės panaikinimas⁷, o taip pat 2008 m. V.Papijanc daktaro disertaciją „Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius“, kurioje, analizuojant funkciškai alternatyvius patronuojančios įmonės atsakomybės prieš dukterinės įmonės kreditorius institutus, kartu vertinamas ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimas įmonių grupėse⁸.

Aptariant šio darbo ir minėtose disertacijose nagrinėtų klausimų analizės tarpusavio santykį, reiktų išskirti šio darbo naujumą tokiais aspektais. *Pirma*, minėtose daktaro disertacijose nėra detaliau nagrinėjamas akcininko kaip uždarosios akcinės bendrovės dalyvio papildomos turtinės prievolės pagal CK 2.50 str. 3 dalį koncepcinis pagrindimas piktnaudžiavimo teise pagrindu, kuriuo remiasi darbo autorė, kartu oponuodama V. Papijanc darbe siūlomam akcininko turtinės prievolės atsiradimo pagrindui. *Antra*, dėl skirtingos tyrimų krypties šiame darbe taip pat analizuojami klausimai, kurie nebuvo tyrimo objektu minėtose disertacijose (vertinamas subsidiarios atsakomybės subjektas pagal CK 2.50 str. 3 dalį, analizuojamos civilinės atsakomybės sąlygos, pažymima dėl kolektyvinio ir individualaus akcininko piktnaudžiavimo teisinių padarinių, vertinamas akcininko piktnaudžiavimo teise kaip specialaus delikto santykis su kitomis bendromis deliktinės atsakomybės normomis bei kitais kreditorių teisių civiliniais gynybos būdais, o taip pat analizuojamas uždaro tipo bendrovės pagrindinių požymių savitumai). *Trečia*, šiame darbe daromos tam tikros skirtingo pobūdžio išvados. Štai, skirtingai nuo A. Tikniūtės siūlomos akcininko vidinės atsakomybės bendrovei pagal CK 2.50 str. 3 dalį, darbo autorė, esant kolektyviniam akcininko piktnaudžiavimui, pritaria išoriniam

⁷ TIKNIŪTĖ, Agnė. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2006.

⁸ PAPIJANC, Vitalij. *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2008.

subsidiarios akcininko atsakomybės modeliui. Tačiau kitaip nei V. Papijanc, darbo autorė subsidiarios akcininko atsakomybės įgyvendinimo sąlyga laiko ne tik bendrovės nemokumą, bet ir jos bankrotą. Kita vertus, šiame darbe atsižvelgiama į V. Papijanc bei A. Tikniūtės daktaro disertacijose atliktų klausimų analizę ir jau atskleisti aspektai detaliau nenagrinėjami.

Šis darbas yra naujas bei originalus taip pat ir užsienio teisės doktrinos požiūriu. Reikia pažymėti, jog įvertinant dalyvių ribotos atsakomybės praktinę reikšmę, užsienio teisės doktrinoje ribotos atsakomybės įmonėms skiriama nemažai dėmesio, disertacijoje nagrinėjami klausimai yra analizuoti užsienio autorių mokslo darbuose. Tačiau įmonių teisė, kiek tai susiję su uždaro tipo komerciniu bendradarbiavimu, daugiausiai siejama su nacionaline teise. Šiai sričiai kiekvienoje valstybėje būdinga tam tikra teisinio reguliavimo specifika, todėl aiškinant minėtų verslo organizavimo formų sampratą ir dalyvių atsakomybės principus Lietuvos teisėje, buvo vertinti nacionalinio teisinio reguliavimo ypatumai.

Disertacija turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę, nes efektyvus verslo organizavimo formos panaudojimas taip pat neatsiejamas nuo konkrečios formos teisinės sampratos ir esminių požymių suvokimo, jų tinkamo realizavimo praktikoje. Šiame darbe neapsiribojama išvada sprendžiant dėl naujų hibridinių verslo organizavimo formų įtvirtinimo Lietuvoje, bet ir pateikiami siūlymai dėl partnerystės bei uždarnosios akcinės bendrovės dalyvių atsakomybės pagal bendras (įmonės) prievoles aiškinimo ir teisės taikymo praktikos tobulinimo.

Tyrimo šaltiniai. Atliekant tyrimą, buvo remtasi teisės doktrina, pozityviaja nacionaline atskirų valstybių (įskaitant ir Lietuvos) ir Europos Sąjungos teise bei *travaux preparatoires*, didelis dėmesys buvo skirtas Lietuvos teismų praktikai (ypatingai LAT jurisprudencijai), o taip pat ETT ir užsienio doktrinoje analizuotiems esminiams užsienio valstybių teismų sprendimams. Pagal tyrimo objektą plačiuoju požiūriu tyrimo šaltinius galima suskirstyti į tris grupes, t.y. tyrimo šaltiniai, susiję su partneryste, bendrove bei hibridinėmis verslo organizavimo formomis.

Nacionalinėje doktrinoje gilesnių mokslinių tyrimų dėl bendradarbiavimo partnerystės forma, kaip atskiros verslo organizavimo formos, bei jos dalyvių statuso

sąlygojamos atsakomybės nėra⁹, jungtinės veiklos sutarties analizė paprastai apsiriboja konkurencijos teisės aspektais. Užsienio doktrinoje lyginamuoju aspektu partnerystę nagrinėjo E. Vermeulen¹⁰, J. Heenen¹¹, pagal atskiras valstybes šio darbo tyrimui taip pat paminėtini K. Muller (Vokietijos požiūriu)¹², A. R. Bromberg, L. Ribstein¹³, W. J. Callison ir M. A. Sullivan¹⁴ (JAV požiūriu), R. C. I'Anson Banks¹⁵, G. Morse¹⁶ (Anglijos požiūriu) mokslo darbai.

Nacionalinėje doktrinoje hibridinės teisinės veiklos formos taip pat nebuvo analizės objektu sutarčių ar įmonių teisės srityje, o moksliniai tyrimai bendrovių teisės srityje nėra gausūs. Be jau minėtų A. Tikniūtės ir V. Papijanc disertacijų, iš dalies šio darbo tyrimui aktualūs mokslo darbai, kuriuose atskirus bendrovių teisės aspektus tyrinėjo V. Mikelėnas¹⁷, G. Bartkus¹⁸, R. Greičius¹⁹, A. Bosaitė ir Butov²⁰. Šio darbo tyrimui

⁹ Paminėtinas L. Marcinkevičiaus mokslinis straipsnis, kuriame koncentruojami į jungtinės veiklos, kaip užsienio investicijų formos, analizę (MARCINKEVIČIUS, Laimonas. Tarptautinės jungtinės veiklos samprata tarptautinėje privatinėje teisėje. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2007, Nr. 11 (101), p. 91-97) bei jungtinės veiklos sutarties apžvalga vadovėlyje (GALVENAS, Rolandas. In AMBRASIENĖ, Dangutė, et al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*: vadovėlis. 3-oji laida. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006, p.577-586).

¹⁰ VERMEULEN, Erik P. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures*. The Hague, etc.: Kluwer Law International, cop., 2003.

¹¹ HEENEN, Jacques. Partnership and Other Personal Associations for Profit. Chapter 1. French draft transl. TURNER, David; BRISTOW, Jane. In CONARD, Alfred, chief ed., et al. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and Private Organizations*. Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1975. Vol. XIII.

¹² MULLER, Klaus J. *The GmbH: A Guide to the German Limited Liability Company*. 2nd ed. Munchen: Verlag C. H. Beck, 2009 (ankstesnis leidimas MULLER, Klaus J. *The GmbH: a Guide to the German Limited Liability Company*. Munchen: C. H. Beck, 2006).

¹³ BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. I, Vol. III, Vol. IV; BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN Larry E. *Bromberg and Ribstein on Limited Liability Partnerships and the Revised Uniform Partnership Act*. 2000 ed. New York: Aspen Law & Business, 2000; RIBSTEIN, Larry E. The Evolving Partnership. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.heinonline.org/HOL/>> [žiūrėta 2010-06-17] ir kt. L. Ribstein straipsniai.

¹⁴ CALLISON, J. William; SULLIVAN, Maureen A. Current through the September 2007 Supplement. *Partnership Law & Practice* (2007), Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://international.westlaw.com/search/>> [žiūrėta 2008-06-30].

¹⁵ I'ANSON BANKS, Roderick C. *Lindley & Banks on Partnership*. 18th ed. London: Sweet & Maxwell, 2002.

¹⁶ MORSE, Geoffrey. *Partnership law*. 6th ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2006; MORSE, Geoffrey, co-ordinating editor; DAVIES, Paul, et al., ed. *Palmer's Limited Liability Partnership Law*. London: Sweet & Maxwell, 2002; MORSE, Geoffrey. Partnerships for the 21st Century? – Limited Liability Partnerships and Partnership Law reform in the United Kingdom. *Singapore Journal of Legal Studies*, 2002, Vol. 2002, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.heinonline.org/HOL/>> [žiūrėta 2010-06-16].

¹⁷ MIKELĖNAS, Valentinas. Įmonių vadovų civilinė atsakomybė. In ABRAMAVIČIUS, Armanas; MIKELĖNAS, Valentinas. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. 2-as leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999, p. 259-261; Autorius, *inter alia*, nagrinėja įmonės socialinės paskirties teorijas.

¹⁸ BARTKUS, Gintautas In MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 93-254; Autorius pateikia CK 2.22-131 str., reglamentuojančių juridinių asmenų veiklą, komentarą.

¹⁹ GREIČIUS, Rimgaudas. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 84, 196. Autorius, *inter alia*, nagrinėja įmonės socialinės paskirties teorijas.

aktualios tokios užsienio autorių lyginamosios studijos, kaip M. Lutter²¹, R. Drury²², M. Andenas ir F. Wooldridge²³ - dėl ribotos atsakomybės įmonių, E. Vermeulen, D.S. Ribbens²⁴ - dėl hibridinių struktūrų, o taip pat K.Vandekerckhove²⁵, J. E. Antunes²⁶, H.Merkt ir G. Spindler²⁷, A. Muscat²⁸ moksliniai tyrimai, kuriuose lyginamuoju aspektu daug dėmesio skirta akcininkų atsakomybės dėl neįžanginio elgesio analizei. Bendrovių teisės srityje taip pat pažymėtini E. Werlauff (Europos Sąjungos mastu)²⁹, pagal atskiras valstybes - K. Muller (Vokietijos požiūriu), P. Blumberg³⁰, F. A. Gevurtz³¹ (JAV požiūriu), P. Davies (Anglijos)³² mokslo darbai.

Analizuojant tyrimo šaltinius siauruoju požiūriu atskirai išskirtini užsienio ir Lietuvos autorių doktrinos darbai, kuriais buvo remiamasi analizuojant klasikinių verslo

²⁰ BOSAITĖ, Akvilė; BUTOV, Sergej. *In Civilinė teisė*. Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, p. 211-316; Aptariami juridiniai asmenys, kaip civilinės teisės subjektai, *inter alia*, pateikiama koncentruota juridinių asmenų teisiųjų formų apžvalga.

²¹ LUTTER, Marcus. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. In CONARD, Alfred, chief ed., et al. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private organizations*. Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1997. Vol. XIII; LUTTER, Marcus. Legal Capital of Public Companies in Europe - Executive Summary of Considerations by the Expert Group on „Legal Capital in Europe“. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006; LUTTER, Markus. *The Law of Groups of Companies in Europe: A Challenge for Jurisprudence*. Forum Internationale, 1983, Vol. 1, Nr. 1.

²² DRURY, Robert R. Private Companies in Europe and the European Private Company. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives*. 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004; DRURY, R. R. Legal Structures of Small Businesses in France and England Compared. *International and Comparative Law Quarterly*, 1978, Vol. 27 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.heinonline.org/HOL/>> [žiūrėta 2008-09-22]; DRURY, Robert. The European Private Company. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

²³ ANDENAS, Mads; WOOLDRIDGE, Frank. *European Comparative Company Law*. 1st ed. New York: Cambridge University Press, 2009.

²⁴ RIBBENS, D. S. *The Personal, Fiduciary Character Of Members' Inter se Relations in the Incorporated Partnership: a Historical and Comparative Analysis with Particular Reference to English, American, German, Scottish and South African Law*. Johannesburg, Cape Town: Lex Patria, 1988

²⁵ VANDEKERCKHOVE, Karen. *Pricing the Corporate Veil*. ALPhen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007.

²⁶ ANTUNES, Jose Engracia. *Liability of Corporate Groups. Autonomy and Control in Parent-Subsidiary Relationships in US, German and EU Law. An International and Comparative Perspective*. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994.

²⁷ MERKT, Hanno; SPINDLER, Gerald. Direct Liability. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

²⁸ MUSCAT, Andrew. *The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries*. Aldershot, etc.: Dartmouth, 1996.

²⁹ WERLAUFF, Erik. *EU Company Law: Common Business Law of 28 States*. Translated [from the Danish] by Hanne Gørn. 2nd ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2003.

³⁰ BLUMBERG, Phillip I., et al. *Blumberg on Corporate Groups*. 2nd ed. New York: Aspen Publishers, 2005. Vol. 1; BLUMBERG, Phillip I. *2001 Supplement to The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Gaithersburg, New York: Aspen Law & Business, 2001; BLUMBERG, Phillip I. *The Multinational Challenge to Corporation Law. The Search for a New Corporate Personality*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993; BLUMBERG, Phillip I. *The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Boston, Toronto: Little, Brown & Company, 1987.

³¹ GEVURTZ, Franklin A. *Corporation Law*. St. Paul, Minn.: West Group, 2000.

³² DAVIES, Paul L. *Gower and Davies. Principles of Modern Company Law*. 8th ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) dalyvių atsakomybę. Paminėtini bendresnio pobūdžio darbai dėl piktnaudžiavimo teise teisinės kategorijos analizės (pvz., R. Krieps³³, J. Voyame, B. Cottier ir B. Rocha³⁴, O. A. Поротикова³⁵, A. A. Малиновский³⁶, V. Mikelėnas³⁷, V. Mizaras³⁸), o taip pat dėl sutarties šalies pasikeitimo kvalifikavimo (pvz., O. Lando komisijos Europos sutarčių teisės principai³⁹, E. A. Ершова ir К. Д. Овчинников⁴⁰).

Tyrimo metodai. Šis tyrimas atliktas naudojant teleologinį, lyginamąjį, sisteminių, istorinių ir kitus metodus.

Disertacijos vienu pagrindinių metodų buvo teleologinis tyrimo metodas. Aiškinant esminį partnerystę ir uždarają akcinę bendrovę skiriantį požymį - dalyvių atsakomybę ir jos taikymo sąlygas Lietuvoje, remiamasi pirmuosiuose darbo skyriuose įvertintomis priežastimis, tikslais ir paskirtimi, su kuriais siejama uždaro tipo verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata bei atskiri jų požymiai.

Rengiant šį darbą taip pat buvo labai svarbus lyginamasis metodas. Analizuojant Europos Sąjungos ir atskirų valstybių (Anglijos, Jungtinių Amerikos Valstijų⁴¹, Prancūzijos, Vokietijos, atskirais atvejais darbe pateikiami Nyderlandų, Skandinavijos, Rusijos valstybių teisės pavyzdžiai) pozityviosios teisės nuostatas bei teisės doktrinos teiginius, *inter alia*, pateikiama teismų praktiką ir jos vertinimą, identifikuojamos

³³ KRIEPS, Robert. General Report. In Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application*. Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

³⁴ VOYAME, Joseph; COTTIER, Bertil; ROCHA, Bolivar. Abuse of Rights in Comparative Law. In Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application*. Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

³⁵ ПОРОТИКОВА, Ольга Александровна. *Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.

³⁶ МАЛИНОВСКИЙ, А. А. In МАРЧЕНКО, М. Н., ответственный редактор. *Общая теория государства и права: академический курс в трех томах*. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 3-е издание. Москва: Норма, 2007.

³⁷ MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (1). *Justitia*, 1996, Nr. 1; MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (2). *Justitia*, 1996, Nr. 2.

³⁸ MIZARAS, Vytautas. In *Civilinė teisė*. Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009.

³⁹ LANDO, Ole, et al., ed. *Principles of European Contract Law*. Part III. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003.

⁴⁰ ЕРШОВА, Е. А.; ОВЧИННИКОВ, К. Д. *Предприятие (Бизнес) в современном экономико-правовом обороте*. Москва: Статут, 2006.

⁴¹ Nagrinėjama ne atskirų valstijų, bet federaliniu mastu taikoma teisė. JAV įmonių teisė reguliuojama valstijų lygmenyje, tačiau valstijos, priimdamos įstatymus, atsižvelgia į federaliniu lygmeniu priimtus pavyzdinius teisės aktus, skirtus valstijų teisės aktų unifikavimui.

funkciškai analogiškos komercinio bendradarbiavimo formos, atliekamas koncentruotas ir susistemintas šių formų visuotinai bendrų, esminių požymių tyrimas, o taip pat išskiriamos esminės ir savitos tokio bendradarbiavimo skirtybės.

Sisteminės analizės metodo pagalba nustatomas atskirų verslo organizavimo formų tarpusavio santykis, kaip antai, įvertinama partnerystės tam tikrų požymių įtaka bendrovės teisinei formai ir *vice versa*. Šis metodas leido išsamiau ir visapusiškiau atskleisti esminius konkrečios teisinės formos požymius. Sisteminis metodas taip pat buvo taikytas ir kitu lygmeniu – analizuojant dabartinio teisinio reguliavimo esmę ir tikslus per atitinkamų teisės normų sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis (pvz., sprendžiant dėl dalyvių atsakomybės, vertinamas tam tikrų civilinės teisės, įmonių teisės ir bankroto teisės institutų tarpusavio santykis).

Istorinės analizės metodas, jį taikant kartu su lyginamąja teisėtyra, naudojamas tiriant atskirų verslo organizavimo formų teisinę kilmę, priežastis, sąlygojusias pirmine šių formų sampratą, tikslus ir paskirtį. Istorinis dalyvių statuso sąlygojamos atsakomybės pagrindimas padeda suformuluoti conceptualius klasikinių verslo organizavimo formų dalyvių atsakomybės principus šiuolaikinėje Lietuvos įmonių teisėje.

Ginamieji teiginiai:

1. Hibridinės prigimties uždaro tipo verslo organizavimo formos, kurios apjungia partnerystės ir bendrovės pagrindines savybes, nepateikia unikalių, išimtinai su šiomis verslo organizavimo formomis susijusių teisinių sprendimų.
2. Klasikinių verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) dalyvių turtinės prievolės atsiradimo pagrindą ir atsakomybės taikymo sąlygas suponuoja skirtinga šių verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata bei šių formų savarankiškumas:
 - 2.1 Kadangi teisiniai santykiai, susiklostantys tarp komercinės partnerystės dalyvių, veikiančių išimtinai sutartiniais pagrindais pagal CK, ir tarp ūkinės bendrijos tikrųjų narių grindžiami tais pačiais principais, o dalyvių statusas įgyjamas tuo pačiu teisiniu pagrindu – pagal jungtinės veiklos sutartį (CK 6.969 str. 2 d., ŪBĮ 2 str. 8 p., 3 str. 1 d., 4 str. 1 d., 7 str. 1 d., 8 str. 1 d.), dalyvių pagal jungtinės veiklos sutartį pagal CK ir ūkinės bendrijos tikrųjų narių atsakomybei tretiesiems asmenims taikytini iš esmės panašūs

principai. Tam tikrus šios tikrųjų narių turtinės prievolės savitumus lemia juridinio asmens statusas.

2.2 Komandinės ūkinės bendrijos kaip tarpinės grandies tarp tikrosios ūkinės bendrijos ir uždarnosios akcinės bendrovės teisinės formos ypatumas sąlygoja dvilypį komanditoriaus atsakomybės pagal komandinės ūkinės bendrijos prievolės pobūdį. Komandinės ūkinės bendrijos ir jos narių–komandorių koncepcinė samprata suponuoja, jog komandorių atsakomybė, kai jo statusas faktiškai tolygus tikrojo nario statusui, turėtų būti reglamentuojama pagal bendrąsias tikriesiems nariams taikytinas atsakomybės sąlygas (t.y. pagal CK 2.50 str. 4 d., ŪBĮ 7 str. 8 d., 8 str. 5 d.). Komanditoriaus atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį laikytina papildančiąja ir taikytina situacijose, kai komanditoriaus elgesiu, pasinaudojus bendrijos teisine forma, bendrijos kreditoriams padaroma žalos, tačiau funkciškai komanditoriaus vaidmuo neatitinka tikrojo nario statuso.

2.3 Uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų ir ūkinės bendrijos tikrųjų narių papildoma atsakomybė atitinkamai pagal CK 2.50 str. 3 ir 4 dalis turėtų būti aiškinama kaip turtinė prievolė, kuri tikrųjų narių ir akcininkų atžvilgiu grindžiama skirtingais šios prievolės atsiradimo pagrindais ir skirtingomis taikymo sąlygomis.

Išvados:

1. Lietuvoje hibridinės prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų, kurios apjungia partnerystės ir bendrovės pagrindines savybes, įtvirtinimas būtų perteklinis, nes šios formos nepateikia unikalių, išimtinai su šiomis verslo organizavimo formomis susijusių teisinių sprendimų. Panašių teisinių pasekmių, kurių pasiekama įtvirtinant šias formas, galima pasiekti pasinaudojant esamomis klasikinėmis verslo organizavimo formomis (partneryste, bendrove) ar jų deriniais (pvz., sutarčių tarp dalyvių pagalba) ir (arba) įstatymo pagrindu modernizuojant klasikines verslo organizavimo formas. Hibridinės prigimties verslo organizavimo formų naudą taip pat būtų sudėtinga pagrįsti visuomeniniu-socialiniu požiūriu, šiomis formomis nėra užtikrinamas teisinis aiškumas, taikant pamatinius principus šių formų veikloje.
2. Solidari komercinės jungtinės veiklos sutarties pagal CK dalyvių atsakomybė pagal bendras prievolės ir tikrųjų narių atsakomybė pagal ūkinės bendrijos prievolės kyla

įstatymo pagrindu. Tačiau, skirtingai nuo komercinės jungtinės veiklos sutarties pagal CK dalyvių-solidarių bendraskolių prievolės, kuomet pastarieji veikia kaip pagrindiniai bendraskoliai ir jų prievolė gali būti ir pinginė, ir nepinginė, tikrųjų narių turtinė prievolė tretiesiems asmenims visuomet piniginė. Dėl ūkinės bendrijos juridinio statuso tikrieji nariai atsako neribotai kaip papildomi solidarūs bendraskoliai, ūkinė bendrija atsako kaip pagrindinis skolininkas (ŪBĮ str. 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.). Aiškinant sąlygą, su kuriama siejama papildoma tikrojo nario turtinė prievolė (t.y. aplinkybės, jog ūkinė bendrija neįvykdo prievolių ir prievolėms įvykdyti neužtenka ūkinės bendrijos turto), turto trūkumas netapatintinas su bendrijos nemokumu pagal ĮBĮ ir nesietinas su ūkinės bendrijos bankroto procedūromis. Nesėkmingi pirminio išieškojimo iš ūkinės bendrijos turto rezultatai taip pat nėra kreipimosi į teismą dėl tikrojo nario papildomos atsakomybės sąlyga. Esant ginčui, turto trūkumas galėtų būti nustatinėjamas bylinėjantis dėl skolos išieškojimo teismine tvarka.

3. Naujojo komercinės jungtinės veiklos sutarties partnerio, šios sutarties šalimi tapusio sutartiniu pagrindu, atsakomybės apimtis tretiesiems asmenims pagal CK 6.975 str. 3 d. turėtų būti aiškinama kaip apimanti visas bendros veiklos prievoles, *inter alia*, prievoles atsiradusias iki jam tampa dalyviu. Kadangi buvęs jungtinės veiklos sutarties partneris, kurio atžvilgiu ši sutartis nutraukta, kitiems dalyviams tęsiant veiklą, atsako tretiesiems asmenims pagal prievoles, atsiradusias jam esant jungtinės veiklos sutarties dalyviu, taip kaip jis atsakytų būdamas partneriu (CK 6.981 str.), o naujasis partneris, sutartiniu pagrindu tampa jungtinės veiklos sutarties šalimi, prisiima atsakomybę pagal visas bendros veiklos prievoles, tai pagal tokias prievoles, atsiradusias iki dalyvio statuso pasibaigimo, bendros veiklos kreditorių atžvilgiu solidariai atsako ir buvę, ir esami partneriai (įskaitant naujuosius partnerius). Analogiškai aiškintina ūkinės bendrijos naujųjų tikrųjų narių atsakomybės apimtis (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.). Sutartiniu pagrindu pasikeičiant jungtinės veiklos sutarties dalyvių sudėčiai, naujųjų ir buvusiųjų partnerių atsakomybė tretiesiems asmenims yra vienoda, nepriklausomai nuo konkretaus būdo, kuriuo remiantis keičiasi partnerių sudėtis (t.y. perleidžiant teises ir pareigas ar naujam dalyviui prisijungiant prie sutarties; esamam dalyviui nutraukiant sutartį šalių susitarimu ar vienos iš šalių nuožiūra vienašališkai).

4. Subsidiari komanditoriaus atsakomybė pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles galėtų kilti esant šioms aplinkybėms, jeigu: (i) yra civilinės deliktinės

atsakomybės sąlygos, numatytos CK 2.50 str. 3 dalyje; ir (ii) tikrieji nariai neįvykdo komandinės ūkinės bendrijos prievolių tretiesiems asmenims. Pagal esamą teisinį reguliavimą visais atvejais komanditoriaus atsakomybė pagal komandinės ūkinės bendrijos prievoles gali kilti tik pagal CK 2.50 str. 3 dalį (t.y. pagal taisykles, analogiškas akcininko atsakomybei), kas neatitinka komandinės ūkinės bendrijos ir jos narių–komandorių koncepcinės sampratos, kuomet komandorių atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį turėtų būti papildančiąja CK 2.50 str. 4 dalies atžvilgiu.

5. Akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalis turėtų būti aiškinama ne kaip papildomo skolininko netiesioginė atsakomybė pagal kito asmens (bendrovės) prievolę, kylanti įstatymo pagrindu, bet kaip civilinė deliktinė atsakomybė dėl paties akcininko nesąžiningo elgesio. Bendrovių teisėje akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį, grindžiama piktnaudžiavimo teise koncepcija, yra delikto porūšis, pasižymintis tam tikra specifika:

5.1 Išskirtini šie civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų ypatumai: (i) subjektyvus nesąžiningumas yra būtina akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį taikymo sąlyga; (ii) akcininko netinkamą subjektinių teisių realizavimą, o tuo pačiu ir jo elgesio neteisėtumą apsprendžia elgesio pobūdis dėl pasirinkto teisių įgyvendinimo paskirties, būdo ar priemonių (t.y. nesąžiningumas). Nesąžiningumas pagal CK 2.50 str. 3 dalį atlieka dvejopą funkciją – nesąžiningumas yra ne tik subjektyviosios pusės (kaltės), bet ir objektyviosios pusės (neteisėto elgesio) elementas; (iii) esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, subsidiari akcininko atsakomybė turėtų kilti, jeigu bendrovė likviduojama dėl bankroto, žalą atlyginant bankrutuojančiai bendrovei, kuri gautas lėšas panaudojė atsiskaitymui su visais bendrovės kreditoriais.

5.2 Atsakomybės subjektu yra akcininkas, kuris atitinka dvi (abi) sąlygas: (i) tai akcininkas, turintis lemiamą įtaką priimant sprendimus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime; ir (ii) akcininkas, kuris negali būti laikomas išimtinai tik pasyviu investuotoju. Jeigu žalos padaroma bendrai veikusių kelių akcininkų, kartu turinčių lemiamą įtaką, nesąžiningu elgesiu, tokie akcininkai pagal bendrovės prievoles atsako kaip solidarūs bendraskoliai, jeigu yra kitos civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos pagal CK 2.50 str. 3 dalį.

5.3 Akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio yra subsidiarus ir *ultimum remedium* kreditorių teisių gynbos būdas, kuris taikytinas, jeigu

nėra galimybės pritaikyti kito gynybos būdo arba kitų gynybos būdų pritaikymas nėra tikslingas. Todėl, jeigu yra galimybė pritaikyti civilinę deliktinę atsakomybę dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių elgesio taisyklių pažeidimo, o taip pat tais atvejais, kai įstatyme nėra įtvirtinta konkrečios elgesio taisyklės, tačiau atskiri akcininko veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, padaryta žala individualizuojama ir dėl tokio pažeidimo nėra pažeisti kertiniai bendrovių teisės principai (juridinio asmens atskirumas, ribota atsakomybė), akcininko atsakomybė neturėtų kilti pagal CK 2.50 str. 3 dalį. Tačiau, jeigu akcininko atskiri veiksmai ar atskirais veiksmai padaryta žala negali būti individualizuojami arba atskirų veiksmų konstatavimo neteisėtais bei atskirais veiksmais padarytos žalos vertinimas ypatingai sudėtingas dėl aplinkybių visumos, akcininko nesąžiningas elgesys pagal CK 2.50 str. 3 dalį absorbuoja atskirus akcininko deliktus. Jeigu kreditoriaus teisės gali būti apginamos kitais civilinių teisių gynybos būdais ir dėl aplinkybių visumos akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio pagal CK 2.50 str. 3 dalį neabsorbuoja kitų kreditorių teisių gynybos būdų, akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį taip pat neturėtų būti taikoma.

Siūlymai dėl teisės aktų pakeitimų

Siūlytina pakeisti ir (ar) papildyti teisės aktus dėl šių partnerių atsakomybės pagal bendras (ūkinės bendrijos) prievolės tretiesiems asmenims aspektų:

1. Kadangi ūkinės bendrijos jungtinės veiklos sutarčiai privaloma notarinė forma, asmenims, kurie faktiškai atitinka tikrųjų narių statusą, negali būti taikoma papildoma atsakomybė pagal CK 2.50 str. 4 dalį, šis reikalavimas dėl notarinės formos turėtų būti panaikintas pakeičiant ŪBĮ 3 str. 1 dalį. Taip pat turėtų būti pakeičiama CK 6.969 str. 4 dalis, panaikinant teises pasekmes, numatančias jungtinės veiklos sutarties negaliojimą nesilaikius rašytinės formos reikalavimo.
2. Siekiant užtikrinti bendro verslo tęstinumą bei subalansuoti bendros veiklos kreditorių ir asmeninių partnerio kreditorių interesus, būtina įtvirtinti, jog asmeniniai partnerio kreditoriai turi teisę reikalauti atidalyti jungtinės veiklos sutarties partnerio dalį iš bendro turto tik tuo atveju, jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka kito partnerio turto (CK 6.977 str. pakeitimas). ŪBĮ taip pat turėtų būti pakeičiamas, įtvirtinant analogišką

normą dėl subsidiaraus asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimų nukreipimo į šiam partneriui priklausančio įnašo vertę ūkinėje bendrijoje.

3. Kadangi be pakankamo pagrindo diferencijuojamas neribotos civilinės atsakomybės privačiųjų juridinių asmenų dalyvių atsakomybės terminas šiam juridiniam asmeniui pasibaigus reorganizavimo metu (CK 2.98str. 2 d.) ar pakeitus teisinę formą jį pertvarkius (CK 2.104 str. 2 d.) ir tokį juridinį asmenį likvidavus, būtina įtvirtinti papildomos tikrųjų narių atsakomybės pagal likviduotos ūkinės bendrijos prievolės 3 metų maksimalų (naikinamąjį) terminą, kuris būtų skaičiuojamas nuo ūkinės bendrijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro (ŪBĮ 8 str. 5 d. papildymas).